

ՕՏԱՐԵՐԿՐՅԱ ՆԵՐՂՐՈՒՄՆԵՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ
ԻՆՍՏԻՏՈՒՑԻՈՆԱԼ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ

<https://doi.org/10.59982/18294359-24.15-or-08>

Ռուբեն Արմենի Բաղայան

Հայցորդ

ՀՊՏՀ, ՄՏՀ ամբիոն

maxmarket119@gmail.com

Անփոփագիր

Հոդվածը նվիրված է օտարերկրյա ներդրումների պետական կարգավորման ինստիտուցիոնալ համակարգին, քննարկվում են ներդրումային գործունեության պետական կարգավորման մեխանիզմների ձևավորման և զարգացման տեսական հիմքերը, պարզաբանվում և հիմնավորվում են գործընթացի տեսական և հայեցակարգային ապարատի գործիքներն ու մեխանիզմները՝ որպես տնտեսական զարգացման ներկա փուլում ներդրումային գործունեության կարգավորման, խթանման համակարգի տարրերի ամբողջություն:

Քաղաքակրթության ժամանակակից դինամիկ զարգացման պայմաններում առանձին երկրների միջև գոյություն ունեցող կապերի սերտացման հետևանքով ի հայտ են գալիս համագործակցության նորանոր ասպարեզներ: Առաջընթաց զարգացումները թելադրում են այդ համագործակցության նորագույն և առավել արդյունավետ ուղիների մշակման անհրաժեշտություն: Այդ ուղիներից մեկն էլ ներդրումների, հատկապես օտարերկրյա, իրականացումն է, որը կիրառելի է ինչպես զարգացած պետությունների հարաբերություններում, այնպես էլ զարգացող երկրներում:

Օտարերկրյա ներդրումների՝ պետական կարգավորման անհրաժեշտության մասին հետազոտողների քննարկումները շարունակվում են ավելի քան մեկ դարաշրջան՝ չկորցնելով իրենց արդիականությունը մեր ժամանակներում: Տնտեսության այս տեսակ կարգավորման օբյեկտիվ անհրաժեշտությունը հաստատվում է նրա զարգացման ողջ ընթացքով: Պատմության տարբեր ժամանակաշրջաններում գերիշխում էին տարբեր տեսակետներ տնտեսության կառավարմանը պետության մասնակցության անհրաժեշտության և թույլատրելի մակարդակի, նման մասնակցության ձևերի և մեթոդների վերաբերյալ, սակայն պետական կարգավորման անխուսափելիության փաստը երբևէ կասկածի տակ չի դրվել: Օտարերկրյա ներդրումների արդյունքների համապատասխանությունը պետության կողմից սահմանված նպատակներին և ծրագրերին, ինչպես նաև դրանց առնչությունը օտարերկրյա ներդրումներ ներգրավելու ծախսերին, կապված են երկրի իմիջի ստեղծման, ներդրումների ուղղակի ներգրավման, խորհրդատվական ծառայությունների մատուցման, աջակցության և այլնի հետ:

Հիմնաբառեր. Օտարերկրյա ներդրումներ, ներդրումային միջավայր, տնտեսական քաղաքականություն, պետություն, համաձայնագիր, կարգավորում, կառավարում:

Ներածություն

Տնտեսական համակարգում տնտեսական կայուն աճի և երկարաժամկետ տնտեսական զարգացման հիմքը կատարվող ներդրումներն են: ՀՀ տնտեսությունում առավել ակնհայտ է դառնում մեծածավալ ներդրումների ներգրավման անհրաժեշտությունը, վերջինիս իրախուսումը Հայաստանի տնտեսական քաղաքականության առանցքային ուղղություններից է:

Հայաստանի Հանրապետությունում օտարերկրյա ներդրումների հետ կապված հարաբերությունները կարգավորվում են «Օտարերկրյա ներդրումների մասին» ՀՀ օրենքով, ինչպես նաև ՀՀ օրենսդրական այլ ակտերով և միջազգային պայմանագրերով: Օտարերկրյա ներդրում է համարվում գույքի ցանկացած տեսակ, այդ թվում՝ ֆինանսական միջոցներ և մտավոր արժեքներ, որն օտարերկրյա ներդրողի կողմից անմիջականորեն ներդրվում է ՀՀ տարածքում իրականացվող ձեռնարկատիրական կամ այլ գործունեության ոլորտում՝ շահույթի (եկամտի) ստացման կամ այլ օգտակար արդյունքի հասնելու նպատակով [«Օտարերկրյա ներդրումների մասին» ՀՀ օրենք]:

Հողվածում հետազոտվող հիմնախնդրի արդիականությունը պայմանավորված է արդի պայմաններում օտարերկրյա ներդրումների պետական կարգավորման ինստիտուցիոնալ համակարգի առանձնահատկություններով և ՀՀ տնտեսությունում մեծածավալ ներդրումների ներգրավման անհրաժեշտությամբ:

Սույն գիտական աշխատանքի խնդիրն է՝ օտարերկրյա ներդրումների արդյունավետ ներգրավման գործում պետական կարգավորման ինստիտուցիոնալ համակարգի մասնակցության չափի վերաբերյալ հարցը գիտական ընդլայնված քննարկումների առարկա դարձնելը: Պետական կարգավորման ինչպիսի՞ գործիքներ ու ձևեր պետք է կիրառվեն նպաստելու ներդրումների արդյունավետության աճին:

Գիտական նորույթը հիմնավորվել է ուսումնասիրությունների և վերլուծությունների արդյունքում: Օտարերկրյա ներդրումների արդյունավետությունն ավելացնելու, լրացուցիչ խթաններ ստեղծելու ուղղությամբ ձևավորվել են հստակ առաջարկություններ՝ պետական միջամտության այնպիսի գործիքներ, որոնց կիրառումը կնպաստի օտարերկրյա ներդրումների արդյունավետության բարձրացմանը:

Օտարերկրյա ներդրումների պետական կարգավորման ինստիտուցիոնալ համակարգի առանձնահատկությունների վերլուծության նպատակով հետազոտությունում կիրառվել է տնտեսական և վիճակագրական վերլուծության մեթոդը:

Առանձին երկրների ժամանակակից շուկայական տնտեսության և համաշխարհային տնտեսության հիմքը ձևավորվում է նյութական և հոգևոր արժեքների արտադրության մեջ ներդրումներ կատարելու հարաբերություններով: Մակրո մասշտաբային քաղաքական, տնտեսական և սոցիալական բարեփոխումների

իրականացման գործընթացում, որոնք ուղղված են կայուն տնտեսական աճի համար հարմար պայմանների ստեղծմանը, առաջատար տեղ են հատկացվում ներդրումներին և ներդրումային գործունեությանը:

1776թ. Ադամ Սմիթը, մատնանշելով շուկայական գործընթացներին պետական միջամտության անհրաժեշտությունը, նշել է, որ պետական պատվերները կարող են երկար ժամանակ պահել շատ ապրանքների շուկայական գինը շատ ավելի բարձր, քան բնական գինը: Տվյալ դեպքում խոսքն, առաջին հերթին, հավասարակշռության վիճակի վրա պետության ազդեցության մասին է՝ հավասարակշռությունը գերազանցող ֆիքսված գների օգնությամբ [Исабекова, 25-30]:

Առանձնակի արդիական է մեր ժամանակներում Ջոն Մեյնարդ Քեյնսի տեսությունը, որը զարգացել է 20-րդ դարի 30-ականների Մեծ դեպրեսիայի ավարտից անմիջապես հետո՝ անցյալ դարի ամենախոր տնտեսական ճգնաժամի փորձից, որի անալոզը շատերը վերագրում են ներկայիս համաշխարհային ֆինանսական ճգնաժամին:

Քեյնսյանության տեսական արժեքը կայանում է առանձին փոխազդող հատվածներում շուկայական մեխանիզմի գործունեությունը վերլուծելու հնարավորության մեջ՝ ապրանքների և ծառայությունների շուկա, ֆինանսական շուկա և աշխատաշուկա: Էքսպանսիվ դրամավարկային քաղաքականության արդյունքում փողի զանգվածի ընդլայնումը հանգեցնում է ֆինանսական շուկաներում տոկոսադրույքի նվազմանը, ինչը խթանում է օտարերկրյա ներդրումները և, հետևաբար, արտադրության աճը [Кейнс, 33]:

Այս մեխանիզմի կառուցվածքը կարելի է ներկայացնել այսպես՝ իրացվելիության աճ տնտեսությունում - տոկոսադրույքի նվազում - ներդրումների ավելացում: Քեյնսի ստեղծած մակրոտնտեսական տեսության համաձայն՝ ճգնաժամի պայմաններում արդյունավետ պահանջարկի հիմնական խթանը պետական ներդրումներն են: Ինչպես ցույց է տալիս պրակտիկան, ամենամեծ հաջողությունը ձեռք է բերվում, երբ ներդրումային գործունեության կարգավորումը նպատակաուղղված է և մտնում է տնտեսական զարգացման ընդհանուր ռազմավարության մեջ:

Այսպիսով, պետությունը դառնում է ներդրումային գործընթացի մասնակիցներից մեկը՝ ունենալով տնտեսական ու սոցիալական խնդիրների լուծմանն ուղղված սեփական քաղաքականությունը: Արդյունքում ձևավորվում է պետական ներդրումային քաղաքականությունը, որը նախատեսում է օտարերկրյա ներդրումների իրական հնարավորությունների և պայմանների ստեղծում, ինչպես նաև պետության ակտիվ մասնակցություն ներդրումային շուկայում [Нанакина, Бакина, 141-147]:

Հայաստանում ներդրումային գործունեության պետական կարգավորման արդյունավետ համակարգի ձևավորումը որոշում է արտաքին պրակտիկայի նկատմամբ հետաքրքրությունը, որի գնահատումը հնարավորություն է տալիս բացահայտել ներքին տնտեսության համար պիտանի ձեռքբերումները: Այսօր շատ երկրներ մեծ հետաքրքրություն են ցուցաբերում Հայաստանի ներդրումային միջավայրի նկատմամբ,

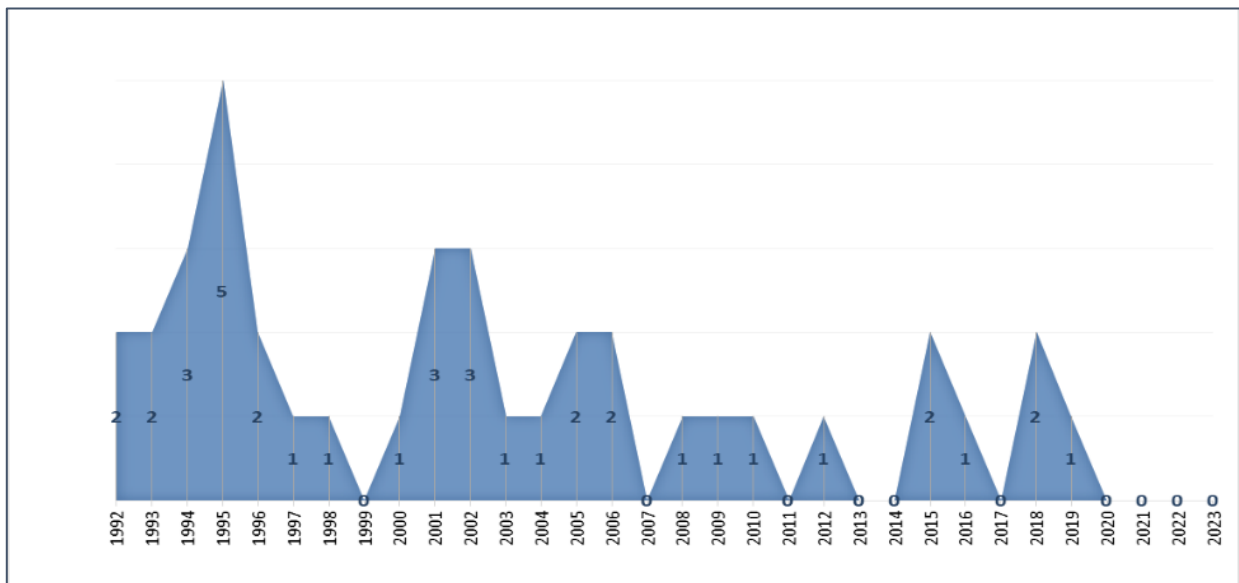
ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

որի մասին վկայում են 1992թ.-ից ի վեր վավերացված մի շարք միջազգային համաձայնագրեր:

Համաձայնագրերով սահմանված են մի շարք պարտավորություններ, որոնք ստանձնում են Պայմանավորվող կողմերը, այն է՝ ներդրողների ներդրումների համար Պայմանավորվող կողմերի տարածքում բարենպաստ պայմաններ ստեղծելու համար երկու պետությունների միջև փոխշահավետ տնտեսական համագործակցության զարգացումը, կողմերի տնտեսական զարգացումը և մասնավոր կապիտալի ներհոսքի խթանումը, ներդրումների համար կայուն հիմքի ստեղծումը, տնտեսական ռեսուրսների արդյունավետ օգտագործումն առավելագույնի հասցնելը և կենսամակարդակի բարելավմանը նպաստելը:

Սույն գիտական աշխատանքի շրջանակում հեղինակի կողմից ուսումնասիրվել և վերլուծվել են Հայաստանի և 40 երկրների միջև վավերացված **ներդրումների խրախուսման և պաշտպանության մասին** միջազգային համաձայնագրեր, այնուհետև դասակարգվել ըստ վերջիններիս ընդունման տարեթվերի (Տե՛ս, Գծանկար 1):

Գծանկար 1

Ներդրումների խրախուսման և պաշտպանության մասին միջազգային համաձայնագրերն ըստ ընդունման տարեթվերի

Միջազգային համաձայնագրեր վավերացվել են Հայաստանի Հանրապետության և ԱՄՆ-ի, Չինաստանի, Մեծ Բրիտանիայի, Հյուսիսային Իռլանդիայի, Արգենտինայի, Ղրղզստանի, Ռումինիայի, Ուկրաինայի, Կիպրոսի, Բուլղարիայի, Լիբանանի, Իրանի, Ֆրանսիայի, Վրաստանի, Եգիպտոսի, Կանադայի, Իտալիայի, Իսրայելի, Բելառուսի, Ռուսաստանի, Ավստրիայի, Տաջիկստանի, Կատարի, Ուրուգվայի, Հնդկաստանի, Ֆինլանդիայի, Նիդերլանդների, Լատվիայի, Լիտվայի, Ղազախստանի, Հորդանանի Հաշիմյան Թագավորության, Սիրիայի, Քուվեյթի, Իրաքի, ԱՄԷ-ի, Ճապոնիայի, Կորեայի

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

և Մինգապուրի միջև [ՀՀ սահմանադրական դատարանի որոշումներ՝ միջազգային պայմանագրեր]:

Սույն համաձայնագրերով կարգավորվում են Կողմերի համագործակցությանը, ներդրումների երաշխիքներին, վեճերի լուծման կարգին, Համաձայնագրի ուժի մեջ մտնելուն առնչվող, ինչպես նաև տարաբնույթ այլ հարցեր, ինչպիսիք են՝

- Ներդրումների խրախուսումը և փոխադարձաբար պաշտպանությունը միջազգային համաձայնագրի ներքո կնպաստի անհատական գործարար նախաձեռնությունների ակտիվացմանը և կուժեղացնի երկու պետությունների բարգավաճումը [Հայաստանի Հանրապետության կառավարության և Մեծ Բրիտանիայի]:

- Յուրաքանչյուր Պայմանավորվող կողմ իր պետության տարածքում բարենպաստ պայմաններ է ստեղծում մյուս Պայմանավորվող կողմի պետության ներդրողների համար՝ իրենց ներդրումների իրականացման համար և թույլատրում այդ ներդրումները իր պետության օրենսդրությանը համապատասխան [Հայաստանի Հանրապետության կառավարության և Բելառուսի Հանրապետության]:

- Յուրաքանչյուր Պայմանավորվող կողմ իր տարածքում մյուս Պայմանավորվող կողմի ներդրողներին և նրանց ներդրումներին տրամադրում է ոչ պակաս բարենպաստ ռեժիմ, քան այն ռեժիմն է, որը նմանատիպ հանգամանքներում տրամադրում է Պայմանավորվող կողմ չհանդիսացող կողմի ներդրողներին և նրանց ներդրումներին՝ ներդրումային գործունեության մասով [Հայաստանի Հանրապետության և Ճապոնիայի]:

- Պայմանավորվող կողմերն ապահովում են ներդրողների ներդրումների նկատմամբ արդարացի և իրավահավասար վերաբերմունքը, անարդար կամ խտրական միջոցների չիրառումը, իրենց տարածքում մյուս Պայմանավորվող կողմի կատարած ներդրողների ներդրումների կառավարումը, պահպանումը, օգտագործումը, ձևափոխումը, տիրապետումը կամ բաշխումը [Հայաստանի Հանրապետության կառավարության և Իտալիայի]:

- Պայմանավորվող կողմերից մեկի տարածքում չեն կարող ազգայնացվել մյուս Պայմանավորվող կողմի ներդրողների կապիտալ ներդրումները, բռնագրավվել, ենթարկվել ազգայնացման:

- Պետության կողմից վարած ներդրումային քաղաքականությանն ուղղված իրականացվում են նաև ֆինանսավարկային, դրամաշնորհային ծրագրեր Հայաստանի Հանրապետության և Եվրասիական տնտեսական միության, Եվրասիական զարգացման բանկի, Եվրոպական միության Ասիական զարգացման բանկի, Միջազգային զարգացման ընկերակցության, Եվրոպական ներդրումային բանկի, Վերակառուցման և զարգացման միջազգային բանկի միջև:

ՀՀ-ում օտարերկրյա ներդրումային գործունեության պետական կարգավորման իրավական դաշտի հիմնական տարրերը ներկայումս գործող օրենքներն են, ի թիվս՝ «Օտարերկրյա ներդրումների մասին» ՀՀ օրենքի (ընդունված 1994թ.-ի հուլիսի 31-ին), «Բանկերի, վարկային կազմակերպությունների, ներդրումային ընկերությունների, ներդրումային ֆոնդի կառավարիչների և ապահովագրական ընկերությունների

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

անանկության մասին» ՀՀ օրենքի (ընդունված 2001թ.-ի նոյեմբերի 6-ին) և «Ներդրումային ֆոնդերի մասին» ՀՀ օրենքի (ընդունված 2010թ.-ի դեկտեմբերի 22-ին):

Պետք է ընդգծել, որ կոնցեսիայի ինստիտուտը, հանդիսանալով պետություն-մասնավոր համագործակցությունը միջնորդավորող ժամանակակից ամենակիրառելի կառուցակարգերից մեկը, կոչված է ապահովելու օրտարերկրյա ներդրումների հոսքը տնտեսության առավել խոցելի և/կամ ռազմավարական նշանակություն ունեցող հատվածներ, խթանելու համապատասխան ենթակառույցների զարգացումը՝ դրանով իսկ նպաստելով պետական կամ հասարակական առավել առանցքային և կարևոր շահերի բավարարմանը: Այն ներկայումս համարվում է բավականին արդյունավետ միջոց, որի շնորհիվ ապահովվում է պետական բացառիկ սեփականության կառավարման կամ մենաշնորհային բնույթի գործունեության ոլորտներում մասնավոր հատվածի ոչ միայն ֆինանսական, այլև գործարարական ներուժի ներգրավումը:

Կոնցեսիոն հարաբերությունների նկատմամբ Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությունը գործնականում իրականացնում է ոչ ամբողջական և ոչ լիարժեք կարգավորում: Չկա այդ ոլորտը կարգավորող միասնական իրավական ակտ, որից կարող են բխել հարակից ակտերի կարգավորման ուղղությունները և հիմնական սկզբունքները: Այս իրավիճակը, սակայն, չի խանգարել գործնականում Հայաստանի Հանրապետությունում կոնցեսիոն հարաբերությունների ձևավորման և դրանց պայմանագրային կարգավորման գործընթացին: Որպես դրա վառ օրինակ կարող ենք նշել երկաթուղու համակարգը, օդանավակայանը կոնցեսիոն կառավարման հանձնելու փաստերը: Այդուհանդերձ, սակավաթիվ չեն նաև այն դեպքերը, երբ կողմերի՝ ըստ էության կոնցեսիոն հարաբերությունները, կարգավորվում են այլ իրավական կառուցակարգերով՝ թույլտվության ինստիտուտի կամ լիցենզային պայմանագրի կիրառմամբ, օրինակ՝ ընդերքօգտագործման բնագավառում, ինչպես նաև հավատարմագրային կառավարման պայմանագրերի կնքմամբ:

Կոնցեսիոն պայմանագրերին վերաբերող նորմեր հանդիպում են Հայաստանի Հանրապետության «Ընդերքի մասին», «Ջրային», «Անտառային» օրենսգրքերում, «Օտարերկրյա ներդրումների մասին» և «Ավիացիայի մասին» ՀՀ օրենքներում: Սակայն դրանցում առկա նորմերը ոչ միայն ներքին հակասության մեջ են գտնվում միմյանց հետ, այլև չեն արտացոլում կոնցեսիայի պայմանագրի իրավական էությունն ու տնտեսական կարևորությունը:

Նման իրավիճակը, այնուամենայնիվ, չի խանգարել, որպեսզի գործնականում Հայաստանի Հանրապետության մասնակցությամբ կնքվեն և գործառնեն 13 կոնցեսիայի պայմանագրեր ինչպես ընդերքօգտագործման ոլորտում, այնպես էլ օդային և երկաթուղային ենթակառույցների ոլորտներում: Փաստացի իրավական կարգավորման չենթարկված կոնցեսիոն հարաբերությունների գործնականում կիրառություն գտնելու փաստը կոչված է ընդգծելու համապատասխան իրավակարգավորումների ապահովման ոչ միայն անհրաժեշտությունը, այլև հրատապությունը [Թևանյան, 132-148]:

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

Պետական կարգավորման ամենագրավիչ և հաճախակի կիրառվող մեթոդներից հարկային քաղաքականությունն է, որն իրականացվում է այնպիսի ձևերի միջոցով, ինչպիսիք են՝ հարկային արտոնությունները, ներդրումային հարկային արտոնությունները, հարկային զեղչերը: Համատարած են դարձել եկամտահարկի արտոնությունները ներդրումների՝ մարզերի բյուջեներ մուտքագրվելու մասով: Հարկային արտոնությունների տրամադրման ժամկետը սովորաբար սահմանափակվում է ներդրումային ծրագրերի ժամկետով:

Տնտեսական գրականության մեջ ընդունված է տարբերակել մեթոդների երկու՝ ուղղակի և անուղղակի կարգավորման մեթոդներ, որոնցով պետությունը կարգավորում է ներդրումային գործունեությունը [Белоусова, 83-92]: Ներդրումային գործընթացների պետական կարգավորման բոլոր ձևերը բաժանված են երեք բլոկի՝ իրավական, վարչական և տնտեսական [Воронов и др., 29-39]:

Ուղղակի կարգավորման գործիքներն իրականացվում են իրավական (օրենսդրական), վարչական և տնտեսական ազդեցության գործիքների միջոցով: Անուղղակի կարգավորման մեթոդներն իրականացվում են միայն տնտեսական միջոցներով:

Հայաստանի Հանրապետության 2014-2025թթ. հեռանկարային զարգացման ռազմավարական ծրագրում ամրագրված է. «Գործարար և ներդրումային միջավայրի անընդհատ բարելավումը նախատեսվող ժամանակահատվածում կշարունակի լինել զբաղվածության աճին ուղղված պետական շրջանակային քաղաքականության հիմնական գերակայություններից մեկը և ուղղված կլինի գործարարությամբ զբաղվելը և ներդրումներ իրականացնելը դյուրինացնելուն ու անհարկի պետական միջամտությունները էականորեն կրճատելուն» [Հայաստանի Հանրապետության 2014-2025թթ. հեռանկարային զարգացման ռազմավարական ծրագիր]:

Ներդրողների շահերի արդյունավետ պաշտպանությունը և կորպորատիվ կառավարման մակարդակի հետագա զարգացման կարևորությունը պայմանավորված է նաև ՀՀ-ում 2014թ. ներդրված պարտադիր կուտակային կենսաթոշակային համակարգի հետ:

Հայաստանի Հանրապետությունում գործում են օտարերկրյա ներդրումների պաշտպանության մի շարք պետական երաշխիքներ, այն է՝ «Օտարերկրյա ներդրումների մասին» ՀՀ օրենք, Բաժին 2, Հոդված 6-11]

- Հայաստանի Հանրապետությունում օտարերկրյա ներդրումների և դրանց հետ կապված իրավական ռեժիմի բարենպաստ լինելը:
- Սոցիալական և տնտեսական զարգացման կարևորագույն բնագավառներում օտարերկրյա ներդրումների խրախուսման նպատակով լրացուցիչ արտոնությունների սահմանումը:
- Հայաստանի Հանրապետությունում օտարերկրյա ներդրումների՝ ազգայնացման ենթակա չլինելը:

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

- Օտարերկրյա ներդրողի և օտարերկրյա վարձու աշխատողների սեփականությունը, ներդրման հետևանքով ստացած շահույթը (եկամուտը) և այլ միջոցներն ազատորեն արտահանելու իրավունքը և երաշխիքը:

- Հայաստանի Հանրապետության բանկերում օտարերկրյա ներդրողների կողմից ընթացիկ, հաշվարկային կամ ՀՀ օրենսդրությամբ թույլատրված այլ հաշիվներ բացելու իրավունքը:

- Պետական մարմինների կողմից օտարերկրյա ներդրումների բռնագրավման արգելքը: Որպես բացառիկ միջոց, առգրավումը թույլատրվում է դատարանի վճռով և լրիվ փոխհատուցմամբ միայն ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված արտակարգ դրության պայմաններում:

Ամփոփելով ներդրումային գործունեության պետական կարգավորման մեխանիզմների ձևավորման և զարգացման տեսական և մեթոդական հիմքերը՝ գալիս ենք այն եզրակացման, որ ներդրումային գործունեության կարգավորմանը պետության դերն արտահայտվում է հետևյալ ձևերով.

- Պետությունն իրականացնում է ներդրումային կարգավորում տնտեսության ոլորտում համաձայն կոնկրետ ներդրումային քաղաքականության, որն արտահայտվում է պետության իրավական, վարչական և տնտեսական գործառնություններում և ուղղված է ներդրումային գործընթացների ընդլայնմանը և ակտիվացմանը:

- Պետությունը, որպես համակարգող, ստեղծում է նորմատիվ-իրավական դաշտ, որն ընդհանուր է ներդրումային գործընթացի բոլոր մասնակիցների համար, ներառյալ իրական նախագծերի իրականացումը:

- Պետությունը ներդրումային գործունեության սուբյեկտ է, որում գործում են ներդրումների պաշտպանության պետական երաշխիքներ:

- Պետական նպատակային ծրագրերն ապահովում են օտարերկրյա ներդրումների ներգրավումը և իրականացումը (բյուջետային, մասնավոր) որոշակի ոլորտներում կատարողականի կոնկրետ արդյունքների հասնելու համար:

- Պետությունը որոշում է ներդրումային ապրանքների շուկայում ներդրողների վարքագծի ռազմավարությունը, ինչպես նաև պետական ներդրումների ծավալն ու կառուցվածքը:

- Կառավարության կողմից վարվող ներդրումների ներգրավման քաղաքականության ազդեցությամբ պայմանավորված օտարերկրյա ներդրումների ներգրավման և արտահանման շուկաների ավելի արագ ընդլայնման արդյունքում բարձրանում է տնտեսական աճի մակարդակը:

Եզրակացություն

Ամփոփելով և վերլուծելով վերը շարադրվածը՝ հեղինակի կողմից ներկայացվել են օտարերկրյա ներդրումների պետական կարգավորման

ինստիտուցիոնալ համակարգի բարելավմանն ուղղված հետևյալ առաջարկությունները.

1. Ներդրումների ներգրավման ռազմավարության մեջ հստակ հաշվարկների հիման վրա ներկայացնել ՀՀ ներդրումային հեռանկար ունեցող ոլորտները՝ հիմք ընդունելով տվյալ ոլորտներում ակնկալվող ներդրումների կարևորությունը և ծավալները:

2. Ապահովել օտարերկրյա ներդրումների ներգրավումը տնտեսության ռազմավարական կամ խոցելի վիճակում գտնվող ոլորտներ՝ զուգահեռաբար պահպանելով պետության, որպես սեփականատիրոջ, իրավագործությունները:

3. Օտարերկրյա ներդրողների համար սահմանել ճկուն *հարկային և վարկային* պետական երաշխիքներ և արտոնություններ, այն է՝ հարկային արձակուրդների տրամադրում, հարկային բեռի թեթևացում՝ ընդհուպ մինչև ազատում, վարկային երաշխիքի տրամադրում:

4. Ապահովել արտարժույթի անխոչընդոտ փոխանցումը:

5. Բարձրացնել կարգավորող դաշտի թափանցիկությունը՝ առաջնորդվելով միջազգային համաձայնագրերի նորմերով:

Գրականության ցանկ

1. **Ս. Թևանյան**, «Կոնցեսիայի պայմանագիրը՝ որպես քաղաքացիաիրավական պայմանագրի ինքնուրույն տեսակ» // Բանբեր ՀՊՏՀ, Երևան, 2010, № 2(20):
2. **Исабекова О.** Инвестиционная политика и ее составляющие. // Инвестиции в России. 2007. № 9.
3. **Кейнс Дж.М.** Общая теория занятости, процента и денег. Избранное / Дж.М. Кейнс; вступ. статья Н.А. Макашевой. – М.: Эксмо. 2007.
4. **Нанакина Ю.С., Бакина Е.В.** Роль бизнес-инкубатора в малом инновационном предпринимательстве // Прогнозирование инновационного развития национальной экономики в рамках рационального природопользования: материалы Всерос. науч.-практ. конф. с междунар. участием (14 ноября 2014 г.) / Перм. гос. нац. исслед. ун-т. – Пермь, 2014.
5. **Белоусова О.** Государственные инвестиционные программы: методология оценки, экспертиза, аудит эффективности // Проблемы теории и практики управления. 2007.
6. **Воронов В.В., Лавриненко О.Я., Сташане Я.В.** Оценка динамики межрегиональных различий (европейский опыт) // Социологические исследования. 2014. № 1 (357).
7. «Օտարերկրյա ներդրումների մասին» ՀՀ օրենք, (5 փետրվարի, 2024թ.)
<https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=34872>
8. «Բանկերի, վարկային կազմակերպությունների, ներդրումային ընկերությունների, ներդրումային ֆոնդի կառավարիչների և ապահովագրական ընկերությունների սնանկության մասին» ՀՀ օրենք, (5 փետրվարի, 2024թ.)
<https://www.arlis.am/documentview.aspx?docID=75246>
9. «Ներդրումային ֆոնդերի մասին» ՀՀ օրենք, (5 փետրվարի, 2024թ.)

<https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=64518>

10. Հայաստանի Հանրապետության 2014-2025թթ. հեռանկարային զարգացման ռազմավարական ծրագիր, (5 փետրվարի, 2024թ.),
<https://www.gov.am/files/docs/1322.pdf>
11. ՀՀ սահմանադրական դատարանի որոշումներ՝ միջազգային պայմանագրեր, (5 փետրվարի, 2024թ.), <https://concourt.am/decisions/cc-decision/>
12. Հայաստանի Հանրապետության կառավարության և Մեծ Բրիտանիայի և Հյուսիսային Իռլանդիայի Միացյալ Թագավորության կառավարության միջև ներդրումների խրախուսման և պաշտպանության մասին միջազգային համաձայնագիր, (5 փետրվարի, 2024թ.), <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docid=21030>
13. Հայաստանի Հանրապետության կառավարության և Բելառուսի հանրապետության կառավարության միջև ներդրումների իրագործմանն աջակցելու և փոխադարձ պաշտպանության մասին միջազգային համաձայնագիր, (5 փետրվարի, 2024թ.),
<https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=24133>
14. Հայաստանի Հանրապետության և Ճապոնիայի միջև ներդրումների ազատականացման, խրախուսման և պաշտպանության մասին միջազգային համաձայնագիր, (5 փետրվարի, 2024թ.)
<https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=135172>
15. Հայաստանի Հանրապետության կառավարության և Իտալիայի Հանրապետության կառավարության միջև ներդրումների խրախուսման և պաշտպանության մասին միջազգային համաձայնագիր, (5 փետրվարի, 2024թ.),
<https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=21151>

THE INSTITUTIONAL SYSTEM OF STATE REGULATION OF FOREIGN INVESTMENTS

Ruben Badalyan

Researcher

ASUE, Chair of International Economic Relations

maxmarket119@gmail.com

Abstract

The article is dedicated to the institutional system of state regulation of foreign investments. The theoretical and methodological bases of the formation and development of mechanisms of state regulation of investment activity are discussed, and the tools and mechanisms of the theoretical and conceptual apparatus of the process are clarified and justified as elements of the system of regulation and promotion of investment activity at the current stage of economic development.

Discussions among researchers about the need for state regulation of foreign investments have been going on for more than an era, without losing their relevance in our time. The objective necessity of this type of regulation of the economy is confirmed by the entire course of its development.

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

Different views prevailed in different periods of history regarding the necessity and permissible level of state participation in the management of the economy and the forms and methods of such participation, but the fact of the inevitability of state regulation has never been questioned. Compliance of the results of foreign investments with the goals and programs set by the state, as well as their relation to the costs of attracting foreign investments, are related to the creation of the country's image, direct investment attraction, provision of consulting services, support, etc.

Keywords: Foreign investment, investment environment, economic policy, state, agreement, regulation, management.

Ներկայացվել է՝ 07.02.2024թ.

Ուղարկվել է գրախոսման՝ 10.05.2024թ.